

ZAGONETAN NATPIS NA BARBARSKOM NOVCU

U br. 8/9. 1957. *Numizmatičkih vijesti*¹⁾ opisan je interesantan i vrlo vrijedan nalaz barbarskih tetradrahmi pronađen g. 1941. u selu Ribnjačka (Kot. Bjelovar). Vrijednost nalaza je u tome, što se među 86 spašenih komada našlo 50 kom. tipa t. zv. *turnirskog jahača* (Pink.), koji je dotad bio poznat u svega 8 kom. u svijetu. Od tih su 4 kom. u Beču, a po jedan u Budimpešti, Parizu i Londonu, no svi bez oznake nalazišta. Osmi je komad 1956. prodan na aukciji u Beču iz poznate zbirke *Apostola Zeno* s oznakom da potječe iz Srbije.

K. Pink, poznati autoritet na području numizmatike, u svom standardnom djelu o barbarsko-keltskim novcima na istoku Evrope²⁾ opisuje potanko turnirskog jahača, komu je sam dao to ime. Taj je novac tetradrahma od gotovo čista srebra (97,5—86%), vrlo vješte izradbe, iako je barbarske stilizacije. Upravo ta stilizacija pojedinih elemenata slika s obje strane daje posebne karakteristike i ljepotu tom novcu. Težina mu je cca 12,6 gr.

Kako i Pink drži taj novac neobičnim, vidi se iz navoda na str. 54. spomenutoga djela, gdje kaže: „*To je vrlo neobičan i najinteresantniji kov na cijelom području i dosada bez ikakve analogije*“. Pa, iako predstavlja imitaciju tetradrahme Filipa II. Makedonskog (359—336.), on kaže za taj tip u nastavku teksta: „*Likovi i natpis u tračkom pismu su bez premca*“.

Iz daljnjeg opisa očito je, da Pink pripisuje taj novac nekom keltskom plemenu i da je natpis u tračkom pismu slučajan, jer nigdje do sada nije na Balkanu nađen barbarski novac s bilo kakvim natpisom, osim kopiranih slova „ΦΙΛΙΠΠΟΥ“, odnosno njihovih ostataka s uzorka spomenute tetradrahme, koju su barbari kopirali.

Avers *turnirskog jahača* prikazuje lovorijencem ovjenčanu glavu Zeusa s kapom neobične stilizacije i ornamentike. Ispred Zeusova nosa nalazi se konjić s oduljim repom. Kapa i konjić su nešto posve neobično u barbarskim kovovima tog područja. Na reversu se nalazi konjanik s kacigom i dugim, uspravnim kopljem. On na prvi pogled podsjeća na viteza iz Srednjeg vijeka koji jaši na turnir. (*sl. 1.*)

Iznad konjanika, uokrug na rubu novca, vidi se natpis, koji se u jednoj varijanti sastoji od 8, a u drugoj od 10 slova. Slova se na većini komada vrlo dobro vide i u istom su poretku tako, da ne može biti

¹⁾ Liščić Vl.: *Nalaz barbarskog novca u selu Ribnjačka, Zagreb 1957.*

²⁾ Pink K.: *Die Münzprägung der Ostkelten und ihrer Nachbarn, Budapest 1939.*

Sl. 1

govora o nekom besmislenom tekstu. Osim toga, zapaža se vrlo dobro, da su prva tri do četiri slova, a ta počinju od desna u lijevo, nešto veća i preciznije izrađena od onih u nastavku. Po tomu se zaključuje, da bi trebalo natpis čitati od desna u lijevo. Natpis ima ovaj oblik:

⊗ 7 3 I ⊗ X 9 X odnosno ⊗ 7 3 I ⊗ X 9 X

Pink drži da su slova toga natpisa najsličnija tračkom pismu, osim dvaju, i to (čitajući s desna u lijevo) prvog i trećeg i drugog, koja su neobična.

Prvo je slovo našao Nopcsa³⁾ na dva natpisa koji potječu, kažu, iz Albanije, a odgovaralo bi našem slovu „S“. Drugo bi slovo, koje nalichi na semitsko *beth*, trebalo da u tračkom vrijedi kao naše „A“. Sedmo bi pak slovo „7“ bilo kao naše „N“.

Prema tim kombinacijama Pink čita taj natpis kao „*Sasthieni*“. S tim se složio i P. Kretschmer. To bi trebalo biti ime makedonskog narodnog junaka Sosthenesa, koji je 281. pr. n. e. okupio od Kelta raspršene Makedonce i u dva navrata potukao i potisnuo Kelte iz Makedonije. Zbog toga je bio proglašen spasiocem domovine i ponuđena mu je kruna, koju je odbio. Po tomu bi se tumačenju na keltskom novcu našlo ime njihova neprijatelja. Pink misli, da se ime tog junaka dugo održalo u narodu i da ga je neki keltski vođa preuzeo. To je prilično smiona tvrdnja, iako znamo da su na Balkanu živjeli junaci kao na pr. Kraljević Marko, koga razni narodi s tog područja slave kao svoga junaka.

Budući da obje slike toga novca pokazuju i neke karakteristike s novaca peonskih kraljeva Audoleona i Patraosa, Pink misli, da se kovnica tog novca nalazila prilično južno od Dunava. Kovan je, kaže, krajem 2. stolj. pr. n. e.

Razumljivo je da sam se, prilikom studija nalaza u Ribnjačkoj, počeo i sam zanimati za taj zagonetni natpis. Konsultirajući naše filologe i epigrafe, imao sam sreću u g. 1956. zateći još živa prof. Dr. Antuna Mayera (1957) renomiranog poznavaoca ilirskog jezika. Premda ga je taj natpis vrlo zanimao, nije ga mogao priznati ni ilirskim ni tračkim. Poslao ga je svojim kolegama u Berlin, Beč i Graz, no ni tamo ga nisu identificirali.

³⁾ Nopcsa: *Beiträge zur Vorgeschichte und Ethnologie Nordalbanians*, Mitt. Bosn. Herzeg. XII. 237.

Tragajući po stručnim djelima o svjetskim alfabetima, našao sam jedino u djelu D. Diringera⁴⁾ kod etruščanskog alfabeta u podvrsti „*Piceni*“ sva slova iz natpisa turnirskog jahača. Diringer na str. 383. raspravlja o prvom slovu koje podsjeća na dvosjeklu sjekiru. No i on ne donosi neko definitivno dešifriranje tog znaka.

S druge je strane zanimljivo, da su *Piceni* bili etnički odvojen kraj nekadašnjeg područja Etruščana u okolici današnje Ancone. Prema arheološkim nalazima nastavali su ga Iliri (Liburni), koji su se tamo naselili već u rano Latensko doba. Jasno je, da su održavali preko mora veze s pradomovinom i da je tako picenski alfabet mogao preći na naše područje.

Na temelju mog opisa i primljenih fotografija nalaza u Ribnjačkoj, opisao je i Pink taj nalaz⁵⁾. Tom prilikom on korigira svoje prvobitno mišljenje i naziva turnirskog jahača „*peonsko-makedonskom tetradrahmom s ilirskim natpisom*.“ Uz to, razmatrajući u tom opisu mnogo opširnije ulogu Ilira i dajući im veći značaj u kulturi onog doba, zaključuje, da su Skordisci (Keltoilirski) bili kovači toga interesantnog novca. Smatra, da bi kao kovnica mogla doći u obzir i naša kasnija *Siscia*.

Da li se taj natpis zaista tako čita?

Možda će ovaj kratak prikaz o zagonetnom natpisu na barbarском novcu zainteresirati naše epigrafe?

Zagreb.

V. Liščić.

ZUSAMMENFASSUNG.

V. Liščić: RÄTSELHAFTE AUFSCHRIFT AUF EINER BARBARISCHEN MÜNZE

Es wird berichtet von einer rätselhaften Aufschrift auf einer eigenartigen barbarischen Tetradrachme genannt *der Turnierreiter* (K. Pink).

In einem Fund aus Ribnjačka (Kroatien) 1941. wurde von 86 Stück 50 Stück vom Turnierreiter gefunden.

Die ganz eigenartige Aufschrift wurde von K. Pink zuerst (1939) als thrakische und später (1957) als illyrische erklärt.

Inzwischen sind nach D. Diringer nur im etruskischen Alphabet (Abart *Piceni*) alle Buchstaben dieser rätselhaften Aufschrift zu finden.

Ist die Aufschrift wirklich als *Sasthieni* zu lesen? (K. Pink).

⁴⁾ D. Diringer: *L'alfabeto nella storia della civiltà*, Firenze 1937.

⁵⁾ Pink K.: *Der Turnierreiter*, Num. Zeitschrift. Bd. 77, Wien 1957.